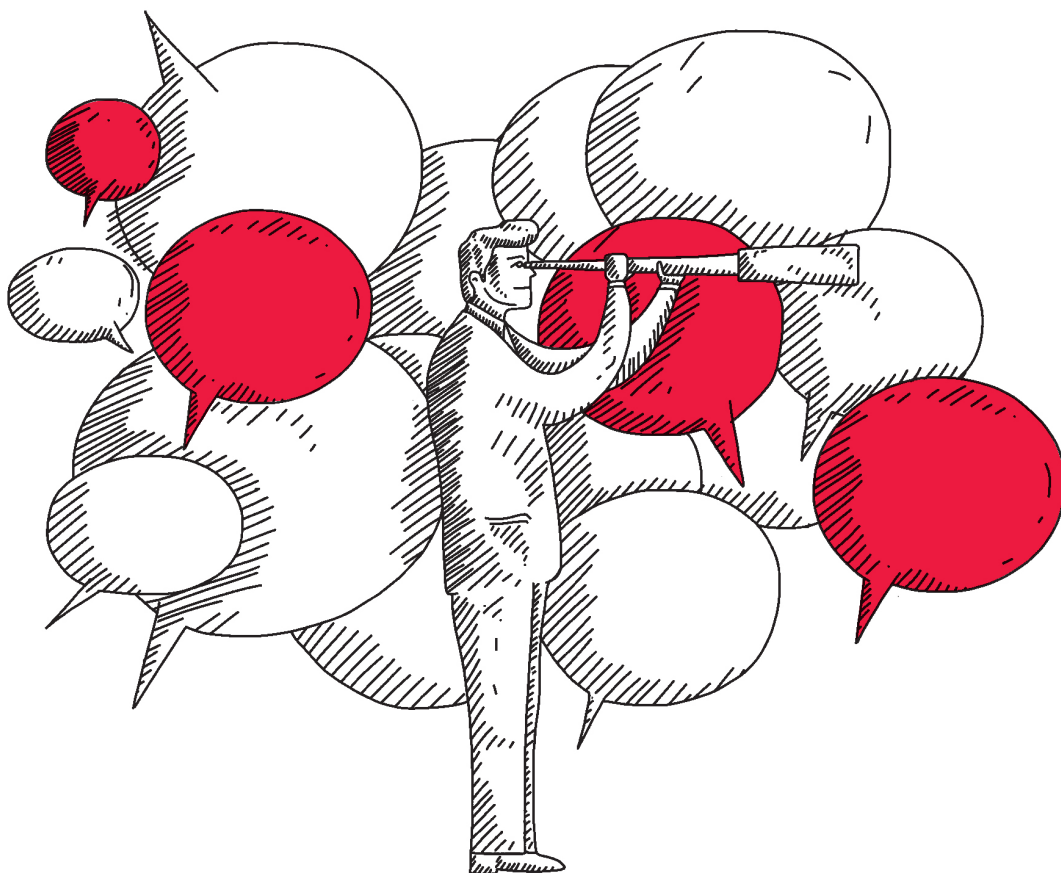

Філософія оцінювання

в Новій українській школі

У серпні Міністерством освіти і науки затверджено методичні рекомендації щодо оцінювання навчальних досягнень учнів першого класу в Новій українській школі. У документі запропоновано нову модель оцінювання, що дає змогу перевірити знання школярів в умовах компетентнісного навчання. До цього в Україні практики такого оцінювання не було. Учителі знали, як оцінити результати навчання (наприклад, кількість помилок у диктанті), проте не знали, як оцінити процес навчання й компетентності. Що і як зміниться в перевірці знань школярів відповідно до нового документа?

З 2018/2019 навчального року всі перші класи працюватимуть за компетентнісним навчанням. Згодом так навчатиметься вся початкова школа. Це означає, що учні замість запам'ятовування інформації (самоціль) опановуватимуть компетентності (навчання через практику).

Таке навчання передбачає не лише опанування академічних знань (із математики, мов, природничих наук тощо), а й так званих «соціальних» компетентностей — уміння працювати в команді, вирішувати складні проблеми, пропонувати нові ідеї тощо.

Якщо академічну частину компетентностей у школах уміють оцінювати, то соціальну — ні. До того ж, академічну частину переважно оцінюють через кількість помилок, хоча на оцінювання мають впливати, наприклад, і обсяг докладених зусиль, і прагнення учня. Тому для українських шкіл розробили нову модель оцінювання.

Оцінюємо якість, а не кількість

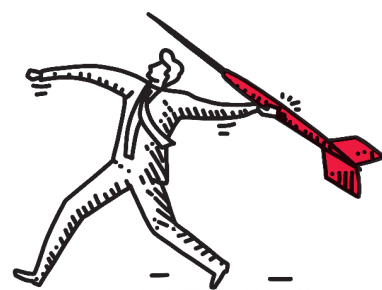
Оцінювання, запропоноване МОН, надає змогу оцінити компетентності та поступ учнів. Формувальне оцінювання розроблено не за кількісними (скільки помилок), а за якісними показниками. Наприклад, як працював учень, чи співпрацював з іншими, чи докладав зусилля, чи зацікавлено ставився до навчання. Це можливо оцінити лише через спостереження за роботою учня, а не перевірку результатів навчання.

Передбачено, що за результатами формульованого оцінювання вчитель може корегувати освітній процес, власну роботу, а також вибудувати індивідуальну освітню траєкторію учня. Тому важливо не порівнювати дітей між собою, а порівнювати те, як дитина працювала раніше, і як — протягом періоду, за який оцінюємо. Тобто наскільки дитина «виросла над собою».

Мотивація та самооцінювання

Як зазначено в документі, формульованому оцінюванню підлягає процес навчання учня, зорієнтований на досягнення визначеного очікуваного результату.

Мета та зумовлені нею завдання такого оцінювання — сформувати в дитини впевненість у собі, у своїх можливостях; відзначити будь-який успіх; акцентувати увагу на здобутках, а не

на помилках; діагностувати досягнення на кожному з етапів навчання; адаптувати освітній процес до здатностей дитини; виявити проблеми та вчасно запобігти їх накопиченню; стимулювати бажання навчатися та прагнути максимально можливих результатів; запобігти побоюванням помилитися.

Формувальне оцінювання має мотивувати й надихати дитину на освітню діяльність, виявляти власні здобутки та сприяти формуванню навичок застосування знань і вмій під час виконання практико-орієнтованих завдань.

Невід'ємний складник оцінювальної діяльності — вироблення в учнів здатності самостійно оцінювати власний прогрес. Для організації самоконтролю можна використовувати різноманітні аркуші самооцінювання, оформлені в цікавий для дітей спосіб. Здійснення зворотного зв'язку з учнями під час оцінювання кожної виконаної роботи має орієнтувати їх на успіх, підтримувати й надихати на саморозвиток і вдосконалення.

Так має бути релізовано формульовальний характер контролю та оцінювання особистісного розвитку учнів та набуття ними навчального досвіду й компетентностей. Алгоритм діяльності вчителя під час організації формульованого оцінювання див. в інфографіці на с. 62—63, а також компоненти спостереження за навчальним поступом.

Свідоцтво досягнень та портфоліо

Для здійснення формульованого оцінювання робочою групою МОН розроблено Свідоцтво досягнень учня. Воно потрібне, щоб дати батькам й учням зрозумілий та структурований зворотний зв'язок-інформацію про те, що відбувалося протягом навчального року чи семестру. Про це йдеться в статті Вікторії Топол «Як по-новому оцінюватимуть учнів перших класів» для сайту nus.org.ua.

Свідоцтво досягнень має бути зрозумілим документом, що дає розгорнуте уявлення про навчальний поступ дитини в школі під час навчального року, для батьків дитини або осіб, які їх замінюють.

Запропонований зразок свідоцтва досягнень структуровано за 2 частинами:

- першу — характеристику особистих досягнень учнів — заповнюють у жовтні як проміжний та в травні як підсумковий звіт для фіксування навчального поступу, у якому оцінюють активність дитини, самостійну роботу на уроці, співпрацю з іншими учнями тощо.
- другу — з оцінювання предметних компетентностей заповнюють лише в травні.

Для оцінювання учнів запропоновано чотирирівневу систему: «має значні успіхи», «демонструє помітний прогрес», «досягає результату за допомогою вчителя», «ще потребує уваги й допомоги».

Учителі, які викладають навчальні предмети в початковій школі, характеризують предметні компетентності учня за чотирирівневою системою. У першому класі — описове оцінювання і рівня навчання, старанності та соціальної поведінки, і предметів та освітнього процесу загалом, але не результату.

Наприклад, «Цікавиться темами, що вивчає, виявляє допитливість до навколишнього світу» (Я досліджую світ), «Дотримується правил спілкування: привітання, прощання, подяка, прохання, запитання» (Українська мова), «Орієнтується в просторі, пояснює розташування предметів» (Математика), «Пропонує та втілює власні творчі ідеї» (Технології), «Висловлює власне ставлення до мистецьких творів» (Мистецтво), «Дотримується встановлених умов та правил гри» (Фізкультура), «Продукує короткі фрази про себе, надаючи базову персональну інформацію (ім'я, адреса, родина)» (Іншомовна освіта).

Компетентності в обох частинах оцінюють за допомогою чотирьох рівнів: «має значні успіхи», «демонструє помітний прогрес», «досягає результату за допомогою вчителя», «потребує значної уваги й допомоги».

У цьому списку немає варіанта на кшталт «низький рівень». У списку компетентностей для оцінювання також немає негативних оцінок, подібних до «не зміг вивчити таблицю множення». Адже вчитель, фіксуючи, що дитина потребує допомоги, передбачає, що вона може покращити свої результати. А констатує, що дитина перебуває на низькому рівні, учитель ніби ставить діагноз без рекомендацій для лікування.

Заповнюючи свідоцтва досягнень, запропоновано позначати рівень у довільній формі (графічні знаки). Учитель роздруковує два екземпляри свідоцтва. Батькам або особам, які їх замінюють, видають один екземпляр, другий залишають у закладі освіти й зберігають в особовій справі. За бажанням, батьки можуть залишити свій коментар у свідоцтві, для цього вони мають зустрітися з учителем і написати свої побажання на екземплярі, що зберігають у школі.

Формульоване оцінювання можна реалізувати через портфоліо, основна суть якого полягає в тому, щоб показати все, на що здібні учні. Через твердження «Я знаю», «Я вмю» акцентують освітні досягнення учнів, розвивають здатність до самооцінювання, поступово збільшують відповідальність за власне навчання.

Кожен учень має індивідуальний стиль і темп навчання. Тому важливо усвідомлювати, що оцінювання учня вчителем не повинно стати причиною заниженої самооцінки молодшого школяра, що неминуче позначається на його освітній мотивації й успішності.

Досягнення, що надихають

Під час організації навчання загалом та оцінювання в першому класі зокрема, важливо створити для учнів ситуацію успіху. Навіть невеличке досягнення надихає дітей.

Учитель завжди спроможний запропонувати таку ситуацію, дати таке завдання, щоб навіть найслабший учень міг розкритися якнайкраще; дуже важливо похвалою відзначити навіть ледь помітне просування вперед: «Добре! Твоя буква А зараз набагато краща».

Діти дуже чутливі до оцінювання їх дорослими. Молодші школярі схильні сприймати оцінку за виконання якогось завдання як оцінювання себе, а тому негативне оцінювання вони розуміють як вияв поганого ставлення вчителя до себе.

Зважаючи на таку вікову особливість, а також важливу роль початкової школи як «стартового майданчика» для того, щоб задати індивідуальну траєкторію особистості не лише в освітній діяльності, а й в особистісному розвитку, учителю варто застосовувати формувальне оцінювання, що на етапі першого класу має містити два обов'язкових компоненти:

- доброзичливе ставлення до учня як до особистості;
- позитивне ставлення до зусиль учня, спрямованих на розв'язання задачі (навіть якщо ці зусилля не дали позитивного результату).

Використані джерела

1. Наказ МОН № 924 від 20.08.2018 р. «Про затвердження методичних рекомендацій щодо оцінювання навчальних досягнень учнів першого класу у Новій українській школі». URL: http://osvita.ua/legislation/Ser_osv/61761/ (дата звернення: 09.09.2018).
2. Топол В. Як по-новому оцінюватимуть учнів перших класів. URL: <http://nus.org.ua/articles/yak-po-novomu-otsinyuvatymut-uchniv-pershyyh-klasiv/> (дата звернення: 10.09.2018).

Матеріал підготувала
Наталія ХАРЧЕНКО

Алгоритм діяльності вчителя

2

Ознайомлення учнів із критеріями оцінювання

Обговорення з учнями критеріїв оцінювання робить процес оцінювання прозорим і зрозумілим для всіх суб'єктів освітнього процесу та сприяє позитивному ставленню до самого процесу. Критерії поточного оцінювання мають описувати те, що заявлено в навчальних меті й завданнях. Учні варто ознайомити з ними до початку виконання завдання. Чим конкретніше сформульовано критерії оцінювання, тим зрозумілішою для учнів буде діяльність щодо успішного виконання завдання.

1

Формулювання об'єктивних і зрозумілих для учнів навчальних завдань

Учитель спільно з учнями розробляє й обговорює мету й завдання уроку (заняття). Мета має бути вимірною, щоб через оцінювання з'ясувати, на якому рівні її досягнуто.

5**Коригування спільно з учнями підходів до навчання з урахуванням результатів оцінювання**

Формувальне оцінювання дає змогу вчителю, відстежуючи рух дитини до освітніх мети й завдань, здійснити коригування освітнього процесу на ранніх етапах, а учневі — усвідомити відповідальність за власне навчання. Оцінка діяльності учнів має бути позитивною. У разі невдач або непосильності певної роботи для конкретного учня доцільно запропонувати йому легше завдання, щоб оцінити й заохотити зусилля.

4**Забезпечення можливості й уміння учнів аналізувати власну діяльність (рефлексія)**

Під час навчання першокласників важливо формувати елементарні навички рефлексії, спрямовані на спостереження своїх дій та дій однокласників, осмислення своїх суджень, дій, учинків з огляду на їхню відповідність меті діяльності, оскільки початкові навички рефлексії як особистісного новоутворення в повному обсязі має бути сформовано лише наприкінці молодшого шкільного віку.

Варто зазначити, що здатність до персональної рефлексії в дітей 6—7 років достатньо обмежена, але можливості для її розвитку актуалізують під час роботи в групі. Умова розвитку рефлексії в цьому віці — залучення дитини до взаємодії з ретроспективним відтворенням фактичних актів дій та комунікацій у контексті особистісного та спільного значення.

Так закладають основи для самоспостереження й спостереження, що виводять на рефлексивний рівень надалі. Спонукають до рефлексії запитання: «Що нового дізнався на уроці?», «Що привернуло твою увагу?», «Що нового в спілкуванні?», «Що тебе найбільше вразило (що нового в емоціях)?».

3**Забезпечення активної участі учнів в оцінюванні**

Створення ефективного зворотного зв'язку, який має бути зрозумілим і чітким, доброзичливим та своєчасним. Під час оцінювання важливо не протиставляти дітей одне одному. Стимулювальним має бути порівняння роботи (відповіді, дії тощо) з тим, як працювала дитина раніше. Доцільно акцентувати увагу лише на позитивній динаміці досягнень дитини. Труднощі в навчанні необхідно обговорювати з учнем індивідуально, аби не створювати ситуацію колективної зневаги до дитини.

Водночас доцільно залучати дітей до взаємооцінювання, формуючи вміння коректно висловлювати думку про результат роботи однокласника, давати поради щодо його покращення. Це активізує навчання, сприяє розвитку критичного мислення, формуванню адекватного ставлення до зауважень, рекомендацій, зміцнює товариську та відчуття значущості кожного в колективі.

Спосте

Орієнтирами для формувального оцінювання мають бути вимоги до обов'язкових результатів навчання та компетентностей учнів початкової школи, визначені Державним стандартом початкової освіти до першого циклу навчання (1—2 класи), і очікувані результати, зазначені в освітній програмі.

Формувальне оцінювання орієнтує вчителя на спостереження за навчальним поступом кожного учня. Воно триває постійно від перших днів навчання в школі.

Завершальне (підсумкове) оцінювання результатів навчання в першому класі передбачено лише наприкінці навчального року задля визначення освітніх завдань із реалізації індивідуального підходу до дитини під час навчання надалі. Форми й види перевірок для проведення завершального оцінювання вчитель добирає самостійно, зважаючи на особливості учнів класу.

Тож наказ «Про затвердження методичних рекомендацій щодо оцінювання навчальних досягнень учнів першого класу в Новій українській школі» — це надзвичайно важливий крок, що має змінити культуру ставлення до оцінювання в школі загалом.

реження

за навчальним поступом

Інші компоненти формувального оцінювання: конкретний аналіз допущених учнем помилок і труднощів, що постали перед ним, та конкретні вказівки про те, як покращити досягнутий результат, не визначено предметом розгляду в першому класі, але стають актуальними на подальших навчальних етапах у початковій школі.

Відомо, що особливості дитини можуть впливати на темп навчання, тому вона досягатиме вказаних результатів раніше або пізніше від завершення зазначеного циклу чи рівня.

Як зазначає радник міністра освіти і науки України Іванна Коберник, оцінювання — надзвичайно важливий елемент реформи шкільної освіти. Адже нові Закон «Про освіту», Держстандарт початкової освіти, програми й навіть найкращі підручники не підвищать якість освіти, якщо оцінку й далі ставитимуть лише за кількість виправлень, пропущених орфограм чи неправильно розв'язаних задач.

